

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1174

Vragen van de leden **Dittrich** en **Van der Laan** (beiden D66) aan de minister van Justitie en de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, mw. Nijs, over de wijze waarop het OM de HBO-fraude heeft onderzocht. (Ingezonden 17 februari 2003)

1

Is het u bekend dat het OM heeft besloten om slechts één hogeschool te gaan vervolgen te weten Saxion Hogescholen IJsselland?¹

2

Klopt het dat het OM alleen de Saxion hogeschool bezocht heeft en dat in geen van de andere gevallen van vermeende fraude met de school of leerlingen gesproken is? Klopt het dat de conclusies voornamelijk zijn gebaseerd op de gegevens van het ministerie van OC&W?

3

Is dit de normale wijze waarop het OM fraude-zaken onderzoekt? Wat is uw oordeel daarover?

4

Waarom heeft het OM niet geprobeerd de vele spookstudenten op te sporen en van hen te vernemen wat de gang van zaken was?

5

Hoe verklaart u het feit dat het OM haar conclusies dat slechts één hoge school vervolgd kan worden heeft

getrokken op basis van gegevens van het ministerie van OC&W terwijl de minister van OC&W van mening is dat ook de andere hogescholen in ieder geval geld terug moeten betalen?

¹ NRC van 11 februari jl.

Antwoord

Antwoord van minister **Donner** (Justitie), mede namens de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. (Ontvangen 23 april 2003), zie ook Aanhangsel Handelingen nr. 948, vergaderjaar 2002–2003

1, 3 en 4

Op 25 februari 2002 is door de minister van OCenW aangifte gedaan van het vermoeden van strafbare feiten, gepleegd door een aantal onderwijsinstellingen. Het strafrechtelijk onderzoek dat is gedaan naar aanleiding van deze aangifte, viel uiteen in twee delen: de «Vlaamse carrousel» en de «Saxion Hogescholen IJsselland». Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op commune delicten als valsheid in geschrifte, oplichting en bedrog. Er is geen onderzoek gedaan naar dubbele inschrijvingen of andere feiten die niet onder de aangifte vielen.

Bij de «Vlaamse carrousel»-constructie werd voor veelal Vlaamse leerlingen door verschillende onderwijsinstellingen geld ontvangen van het Ministerie

van OCenW, terwijl daar niet of nauwelijks onderwijsprestaties tegenover stonden. Het strafrechtelijk onderzoek heeft volgens het Openbaar Ministerie (OM) noch in de relatie tussen de hogescholen en het Ministerie van OCenW, noch in de relatie tussen de onderwijsinstellingen onderling geleid tot een redelijk vermoeden van een strafbaar feit. Het OM komt tot de conclusie dat er geen sprake is geweest van strafbare feiten omdat niet gebleken is van oplichting of bedrog of valsheid in geschrifte. Om dit te kunnen bewijzen is het nodig dat personen of instellingen via «listige kunstgrepen» of een «samenweefsel van verdichtsels» een expliciete wettelijke bepaling omzeilen of overtreden, met de bedoeling om daarmee financieel voordeel te behalen. Het OM kan zich slechts richten op commune delicten als oplichting en bedrog omdat in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) of andere relevante bepalingen onvoldoende expliciete strafbepalingen zijn opgenomen. Als de WHW bijvoorbeeld een bepaling had gekend met de strekking: «indien geen onderwijsprestatie is geleverd, bestaat er geen recht op bekostiging», zou het wellicht wel gelukt zijn om strafbaarheid te bewijzen.

De regelgeving met betrekking tot bekostiging van de onderwijsinstellingen door het

Ministerie van OCenW is ingericht als subsidiewetgeving; geregeld is vooral waarop aanspraak bestaat als aan de gestelde voorwaarden is voldaan. Minder nadruk is gelegd op de wijzen waarop het recht op bekostiging verloren gaat of kan worden beperkt. In de «Vlaamse carrousel» werd weliswaar gehandeld in strijd met de evidente bedoeling van de wetgever, zoals die valt af te leiden uit een samenstel van bepalingen uit de WHW, maar dit is niet voldoende voor het kunnen bewijzen van een strafbaar feit. Men heeft wel geprobeerd om een wettelijke bepaling in de WHW te vinden die was overtreden maar die was eenvoudigweg niet voorhanden. Het OM heeft het niet opportuun geacht nog verder onderzoek te doen naar de vraag of de instellingen opzettelijk hebben gehandeld omdat niet was gebleken van strafbare feiten. Uiteraard vormt het dossier onderwerp van nadere studie door het departement van OC&W. Mocht daarbij blijken van andere strafbare feiten dan zal daar door dit departement aangifte van worden gedaan. Bij de «Saxion Hogescholen IJsselland» zijn wel strafbare feiten geconstateerd. Het gaat hier om valsheid in geschrifte. Tegen de verdachten zal vervolging worden ingesteld. Het gaat hierbij om een verdenking die los staat van de zogenaamde «carrousel-constructie». De thans in het onderzoek naar aanleiding van de aangifte van de minister van OCenW vergaarde gegevens worden overigens nog nader onderzocht.

2

Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van de bij het Ministerie van OCenW aanwezige administraties op basis waarvan de bekostiging van de bij het onderzoek betrokken onderwijsinstellingen werd toegekend door het Ministerie en van de dossiers die de Accountantsdienst van OCenW heeft aangelegd bij haar onderzoek dat aan de aangifte is voorafgegaan. Uit de AD-dossiers zijn steekproefsgewijs dossiers onderzocht, waarbij het OM door vergelijking van kopieën van inschrijvingsformulieren met kopieën van identiteitsbewijzen van de studenten is gebleken dat alle studenten waarvoor bekostiging is aangevraagd, ook daadwerkelijk bij de instelling stonden ingeschreven en

terzake van valsheid in geschrifte of oplichting geen sprake is geweest. Nu de voor deze conclusie benodigde informatie reeds beschikbaar was, was het daarnaast onderzoeken van de administraties van de onderwijsinstellingen zelf dan ook niet meer relevant.

«Spookstudenten» in de zin van niet bestaande personen zijn bij het onderzoek niet aangetroffen. De vraag of een inschrijving rechtmatig heeft plaatsgevonden bijvoorbeeld in de vorm van een dubbele inschrijving valt buiten het kader van het strafrechtelijk onderzoek. Naar het oordeel van het OM kan het enkele feit dat hogescholen het ministerie bewegen tot bekostiging door het aanbieden van inschrijvingsformulieren voor opleidingen die niet door de studenten worden gevolgd – iets dat uit het zogenaamde «zelfreinigend onderzoek» van het Ministerie van OCenW naar voren is gekomen – niet leiden tot de conclusie dat sprake is van strafbare feiten omdat onvoldoende duidelijk zou zijn wat de maatstaven en normen zijn om tot betaling over te gaan.

Voor het onderzoek naar strafbare feiten gepleegd bij de Saxion Hogescholen IJsselland zou de administratie van deze school zelf van belang hebben kunnen zijn. In die zaak is echter een verdachte gehoord die direct openheid van zaken heeft gegeven, hetgeen werd ondersteund met toen reeds beschikbare schriftelijke bescheiden. Nader onderzoek met betrekking tot de administratie heeft derhalve ook hier achterwege kunnen blijven. Gelet op het bovenstaande is door het OM geen enkele onderwijsinstelling bezocht, ook de Saxion Hogescholen IJsselland niet. De conclusies van het onderzoek zijn enerzijds gebaseerd op de gegevens van het Ministerie van OC en W die door de onderwijsinstellingen zijn aangeleverd ofwel met het oog op het verkrijgen van bekostiging ofwel in het kader van het eerder genoemde AD-onderzoek en anderzijds op de verklaring van de verdachte als hiervoor beschreven.

5

De vervolging door het OM staat los van een eventuele terugvordering van gelden door het Ministerie van OCenW. De minister van OCenW kan eigen – buiten het strafrecht gelegen

– gronden hebben om hiertoe over te gaan.

Aan het oordeel van het OM ligt, zoals hiervoor is aangegeven, de vraag ten grondslag of er sprake is geweest van een strafbaar feit in de zin van het Wetboek van Strafrecht. Daarvoor is «wederrechtelijkheid» nodig, dat wil volgens het OM zeggen dat concreet moet kunnen worden aangegeven welke bepaling van de WHW is geschonden, in combinatie met het oogmerk om daarmee financieel voordeel te behalen. Het oordeel van de staatssecretaris van OCenW is uitsluitend gebaseerd op het antwoord op de vraag of de betreffende hogescholen hebben gehandeld in strijd met de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, dan wel de daarbij behorende uitvoeringsregelingen.